

Наталія ЛИТОВЧЕНКО, консультант із питань оподаткування

РЕАЛІЗУЄМО СВОЄ ПРАВО НА ПОДАТКОВУ ЗНИЖКУ

Питання щодо повернення з бюджету частини сплаченого ПДФО на підставі податкової знижки (далі – ПЗ) – не є новим, але воно завжди залишається актуальним. І тому ми знову повертаємося до нього. Хто має право на таку знижку, як нею скористатися, як урахувати певні витрати для її обчислення тощо, з'ясуємо в цій консультації.

Основні умови користування ПЗ

Насамперед з'ясуємо, що таке ПЗ.

Згідно з визначенням, наведеним у пп. 14.1.170 Податкового кодексу (далі – ПК), ПЗ для фізосіб, які не є суб'єктами господарювання, – це документально підтверджена сума (вартість) витрат платника податку – резидента у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподаткованого доходу, одержаного за результатами такого звітного року у вигляді зарплати, у випадках, визначених ПК.

Уже з цього загального визначення терміна зрозуміло, що для отримання ПЗ слід дотримуватися низки умов і на ПЗ може розраховувати лише фізособа-резидент, яка є платником ПДФО.

Згідно з ПК існує три категорії платників ПДФО: фізособа-резидент, фізособа-нерезидент та податковий агент. Як зазначено вище, право на ПЗ має лише одна з цих категорій платників – фізособа-резидент.

ПЗ може бути надана винятково резиденту, який має реєстраційний номер облікової картки платника податку, а так само фізособі-резиденту, яка через свої релігійні переконання відмовилась від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомила про це відповідний контролюючий орган і має про це відмітку в паспорті (пп. 166.4.1 ПК).

Другою важливою умовою для отримання права на ПЗ є те, що фізособа може зменшити на суму такої ПЗ свій оподатковуваний дохід лише у вигляді зарплати й тим самим зменшити суму ПДФО, сплаченого до бюджету.

Тобто ПЗ поширюється не на всі доходи, які може отримувати фізособа, а тільки на доходи у вигляді зарплати.

Нагадаємо, що зарплата – це основна та додаткова зарплата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються (надаються) платнику податку у зв'язку з відносинами трудового найму згідно із законом (пп. 14.1.48 ПК).

Отже, під зарплатою слід мати на увазі всі зарплатні нарахування, що виплачуються роботодавцем і відображаються ним у Податковому розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку форми № 1ДФ (затверджена наказом Мінфіну від 13.01.15 р. № 4) з ознакою доходу «101».

Крім того, ПЗ надається фізособі, яка не є суб'єктом господарювання.

З цього визначення слід розуміти, що фізособа-підприємець не має права на ПЗ стосовно доходів, одержаних нею від здійснення підприємницької діяльності. Але це не позбавляє цю особу права на ПЗ до доходів, отриманих нею у вигляді зарплати як найманим працівником.

Ще однією умовою отримання ПЗ є те, що вона надається в сумі витрат, які: провадяться у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб; здійснені протягом звітного року і обов'язково документально підтверджені.

Отже, ми навели основні умови для отримання права на ПЗ. Підстави для її нарахування, перелік витрат, дозволених до включення до ПЗ, обмеження права на її нарахування визначено ст. 166 ПК. Розглянемо їх детальніше.

Підстави для нарахування ПЗ

Згідно з пп. 166.1.1 ПК платник податку має право на ПЗ за наслідками звітного податкового року.

Підстави для нарахування ПЗ із зазначенням конкретних сум відображаються платником податку в річній податковій декларації, яка подається до 31 грудня (включно) податкового року, що настає за звітним (пп. 166.1.2 ПК).

Нагадаємо, що податкова декларація подається за звітний період в установлені ПК строки контролюючому органу, в якому перебуває на обліку платник податків. Податковою адресою платника податків – фізособи визнається місце її проживання, за яким вона береться на облік як платник податків у контролюючому органі (п. 49.1 ПК).

Якщо платник податку до кінця податкового року, що настає за звітним, не скористався правом на нарахування ПЗ за результатами податкового року, то таке право на наступні податкові роки не переноситься (пп. 166.4.3 ПК).

До ПЗ включаються фактично здійснені протягом звітного податкового року платником податку витрати, підтвержені відповідними платіжними розрахунковими документами, зокрема квитанціями, фіскальними або товарними чеками, побутовими касовими ордерами, копіями договорів, що ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) і їх покупця (отримувача). У цих документах обов'язково має бути відображено вартість таких товарів (робіт, послуг) і строк їх продажу (виконання, надання) (пп. 166.2.1 ПК).

Оригінали підтвердних документів не надсилаються контролюючому органу, але мають зберігатись у платника податку протягом 3 років із дня подання ним декларації (п. 44.3, пп. 166.2.2 ПК).

Водночас у пп. 166.4.2 ПК передбачено обмеження щодо застосування ПЗ. Зокрема, загальна сума ПЗ, нарахована платнику податку у звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподаткованого доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата, зменшена з урахуванням положень п. 164.6 ПК.

У п. 164.6 ПК передбачено, що під час нарахування доходів у формі зарплати база оподаткування визначається як нарахована зарплата, зменшена на суму страхових внесків до Накопичувального фонду, а у випадках, передбачених законом, – обов'язкових страхових внесків до недержавного

пенсійного фонду, які відповідно до закону сплачуються за рахунок заробітної плати працівника, а також на суму податкової соціальної пільги (далі – ПСП) за її наявності.

Витрати, що включаються до ПЗ

Вичерпний перелік витрат, дозволених для включення до ПЗ, визначено п. 166.3 ПК.

Так, розраховувати на ПЗ можна в разі, якщо протягом звітного податкового року платник податку:

- здійснював оплату за іпотечним кредитом і житло, яке було придбано в результаті оформлення іпотеки, є його основним місцем проживання. Якщо він придбав два об'єкти нерухомості за іпотечним кредитом, то ПЗ стосуватиметься лише витрат на те житло, в якому він зареєстрований і має відповідну позначку про це в паспорті;
- здійснював пожертвування або вносив благодійні внески неприбутковим організаціям, зареєстрованим на території України, якщо їх розмір не перевищував 4 % суми його загального оподаткованого доходу за рік;
- оплачував своє навчання або навчання члена своєї сім'ї першого ступеня споріднення у вищих чи професійно-технічних навчальних закладах;
- сплачував грошові кошти на проведення штучного запліднення;
- витрачав кошти, пов'язані з усиновленням дитини;
- сплачував пенсійні внески до недержавних пенсійних фондів безпосередньо за себе (за члена своєї сім'ї першого ступеня споріднення – 50 % визначеної суми у розрахунку за кожного застрахованого члена сім'ї);
- сплачував страхові платежі за договорами довгострокового страхування життя за себе (за члена своєї сім'ї першого ступеня споріднення – 50 % визначеної суми у розрахунку за кожного застрахованого члена сім'ї);
- сплачував кошти на переобладнання транспортного засобу та його переходу на газ або біопаливо;
- здійснював видатки на будівництво (придбання) доступного житла.

Крім того, до переліку витрат, дозволених до включення до ПЗ, відповідно до пп. 166.3.4 ПК включається сума коштів, сплачених платником

податку на користь закладів охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування такого платника податку або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних пристосувань, виробів медичного призначення для індивідуального користування інвалідів), а також сума коштів, сплачених платником податку, визнаним в установленому порядку інвалідом, на користь протезно-ортопедичних підприємств, реабілітаційних установ для компенсації вартості платних послуг з реабілітації, технічних та інших засобів реабілітації, наданих такому платнику податку або його дитині-інваліду у розмірах, що не перекриваються виплатами з фондів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, крім:

- косметичного лікування або косметичної хірургії, включаючи косметичне протезування, не пов'язаних з медичними показаннями, водолікування та геліотерапії, не пов'язаних з лікуванням хронічних захворювань;
- протезування зубів з використанням дорогоцінних металів, порцеляни та гальванопластики;
- абортів (крім абортів, які проводяться за медичними показаннями або коли вагітність стала наслідком згвалтування);
- операцій із зміни статі;
- лікування венеричних захворювань (крім СНІДу та венеричних захворювань, причиною яких є побутове зараження або згвалтування);
- лікування тютюнової чи алкогольної залежності;
- придбання ліків, медичних засобів та пристосувань, оплати вартості медичних послуг, які не включено до переліку життєво необхідних, затвердженого Кабміном.

Водночас п. 1 розд. XIX ПК установлено, що пп. 166.3.4 ПК набуває чинності з 1 січня року, що настає за роком, у якому набере чинності Закон про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування. Але станом на 01.01.18 р. цей Закон чинності не набув, тому ПЗ за переліченими вище витратами за результатами 2017 року платникам не надається.

Як розрахувати знижку за іпотечний житловий кредит

Згідно з пп. 166.3.1 ПК платник податку має право включити до ПЗ у зменшення оподатковуваного

доходу платника податку за результатами звітного податкового року, визначеного з урахуванням положень п. 164.6 ПК, фактично здійснені ним протягом звітного податкового року витрати у вигляді частини суми відсотків, сплачених таким платником податку за користування іпотечним житловим кредитом (далі – іпотечний кредит), що визначається відповідно до ст. 175 ПК.

У п. 175.1 ПК установлено, що право на ПЗ у платника податків виникає в разі, якщо за рахунок іпотечного кредиту будується чи купується житловий будинок (квартира, кімната), визначений платником податку як основне місце його проживання, зокрема, згідно з позначкою в паспорті про реєстрацію за місцезнаходженням такого житла.

Відповідно до п. 175.2 ПК, якщо будинок (квартира, кімната) купується за рахунок іпотечного кредиту, то частина суми відсотків, що включається до ПЗ платника податку – позичальника такого кредиту, дорівнює добутку суми відсотків, фактично сплачених платником податку протягом звітного податкового року в рахунок його погашення, і коефіцієнта, що враховує мінімальну площу житла для визначення ПЗ, розрахованого за такою формулою:

$$K = MP : FP,$$

де **K** – коефіцієнт;

MP – мінімальна загальна площа житла, що дорівнює 100 м²;

FP – фактична загальна площа житла, що будується (придбавається) платником податку за рахунок іпотечного кредиту.

Якщо коефіцієнт більший ніж одиниця, то до ПЗ включається сума фактично сплачених відсотків за іпотечним кредитом без застосування такого коефіцієнта. Тобто якщо площа житла, придбаного за рахунок такого кредиту, не перевищує 100 м², то платник податку має право включити до ПЗ суму всіх сплачених відсотків.

Алгоритм розрахунку ПЗ такий:

- визначається база оподаткування шляхом зменшення річної суми нарахованої зарплати на суму страхових внесків до Накопичувального фонду, а також на суму ПСП за її наявності (інформацію щодо сум нарахованого загально-річного оподатковуваного доходу, застосованих ПСП, утриманого ПДФО фізичні особи отримують у вигляді довідки про доходи від свого роботодавця);

- на підставі підтвердних документів визначається сума витрат у вигляді частини суми відсотків, сплачених таким платником податку за користування іпотечним кредитом, яка з урахуванням коефіцієнта включається до ПЗ;
- розраховується сума ПДФО, на яку зменшуються податкові зобов'язання у зв'язку з використанням права на ПЗ. Вона дорівнює різниці між базою оподаткування та понесеними платником податку витратами у вигляді частини суми відсотків, сплачених таким платником податку за користування іпотечним кредитом, помноженої на ставку податку;
- здійснюється порівняння розрахункової суми податку із сумою податку, фактично утриманого із заробітної плати за рік.

У разі якщо сума податку, утриманого із зарплати, перевищує розраховану суму податку, то сума перевищення підлягає поверненню платнику податку.

Як розраховується сума ПЗ, покажемо на прикладах.

Приклад 1

За рахунок іпотечного кредиту придбано квартиру з житловою площею більш як 100 м². У такому разі ПЗ застосовується до сплачених відсотків частково.

Щоб визначити розмір іпотечних відсотків для отримання ПЗ, потрібно фактично сплачену суму помножити на понижувальний коефіцієнт (**К**). Він дорівнює відношенню мінімальної загальної площі (100 м²) до фактично придбаної квадратури. Наприклад, якщо житлова площа об'єкта нерухомості – 115 м², то

$$K = 100 : 115 = 0,87.$$

Отже, сплачені відсотки потрібно помножити на коефіцієнт 0,87 (якщо площа придбаної квартири менша ніж 100 м², то коефіцієнт не застосовується). Отримана сума і буде братися до уваги для ПЗ.

У 2017 році за відсотками з іпотеки було сплачено 40 000 грн.

Відповідно до отриманої від роботодавця довідки річна сума нарахованої зарплати становить 96 000 грн.

Сума нарахованого та перерахованого до бюджету ПДФО – 17 280 грн.

У зв'язку з тим що площа придбаної квартири більша ніж 100 м², у розрахунок застосовуємо коефіцієнт 0,87:

$$(96\ 000\ \text{грн.} - 40\ 000\ \text{грн.} \times 0,87) \times 18\ \% = 11\ 016\ \text{грн.}$$

Сума до повернення становить:

$$17\ 280\ \text{грн.} - 11\ 016\ \text{грн.} = 6\ 264\ \text{грн.}$$

Приклад 2

За рахунок іпотечного кредиту придбано квартиру житловою площею 50 м².

$$K = 100 : 50 = 2.$$

Отже, оскільки коефіцієнт більший ніж одиниця, то до ПЗ включається сума фактично сплачених відсотків за іпотечним кредитом, без застосування такого коефіцієнта.

За звітний 2017 рік за відсотками з іпотеки було сплачено 40 тис. грн.

Відповідно до отриманої від роботодавця довідки річна сума нарахованої зарплати становить 96 000 грн. Сума нарахованого та перерахованого до бюджету ПДФО – 17 280 грн.

Розраховуємо суму знижки:

1) ПДФО без урахування суми за іпотекою:

$$(96\ 000\ \text{грн.} - 40\ 000\ \text{грн.}) \times 18\ \% = 10\ 080\ \text{грн.};$$

2) сума ПЗ:

$$17\ 280\ \text{грн.} - 10\ 080\ \text{грн.} = 7\ 200\ \text{грн.}$$

Або ж просто вираховуємо 18 % з витраченої суми:

$$40\ 000\ \text{грн.} \times 18\ \% = 7\ 200\ \text{грн.}$$

Нагадуємо, що ПЗ розраховується із суми, що не перевищує офіційної зарплати. Тобто якщо за рік ви сплатили відсотки за іпотечним кредитом в сумі 40 тис. грн., а офіційно нарахована зарплата за рік – 38 тис. грн., то повернення ви мо-

жете оформити лише щодо цих 38 тис. грн., а не 40 тис. грн., витрачених фактично.

Обчислюємо ПЗ на навчання

Згідно з пп. 166.3.3 ПК платник податку має право включити до ПЗ у зменшення свого оподаткованого доходу за результатами звітного податкового року, визначеного з урахуванням положень п. 164.6 ПК, фактично здійснені ним протягом звітного податкового року витрати у вигляді суми коштів, сплачених платником податку на користь вітчизняних вищих та професійно-технічних навчальних закладів для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення.

Нагадаємо, що відповідно до пп. 14.1.263 ПК членами сім'ї фізособи першого ступеня споріднення вважаються її батьки, її чоловік або дружина, діти такої фізособи, у тому числі всиновлені.

Новацією для реалізації права на ПЗ є можливість включати до неї витрати на навчання члена сім'ї першого ступеня споріднення незалежно від того, отримував він зарплату чи ні, а також те, що з 01.01.17 р. всі обмеження щодо розміру витрат скасовано та скасовано обмеження щодо навчального періоду, за який здійснено таку сплату. Без змін залишається норма, згідно з якою ПЗ для студентів, які паралельно з навчанням отримували зарплату, може бути надана лише їм особисто як платникам податку.

Алгоритм нарахування ПЗ у зменшення оподаткованого доходу платника податку на суму витрат, понесених на навчання, за результатами звітного податкового 2017 року такий:

- визначається база оподаткування шляхом зменшення річної суми нарахованої зарплати на суму страхових внесків до Накопичувального фонду, а також на суму ПСП за її наявності (інформацію щодо сум нарахованого загального річного оподаткованого доходу, застосованих ПСП, утриманого ПДФО фізособи отримують у вигляді довідки про доходи від свого роботодавця);
- на підставі підтвердних документів визначається сума (вартість) витрат платника податку – резидента, дозволених до включення до ПЗ;
- розраховується сума ПДФО, на яку зменшуються податкові зобов'язання у зв'язку з використанням права на ПЗ;

- із суми ПДФО, утриманого (сплаченого) із зарплати за рік, віднімаємо суму ПДФО, визначену як добуток бази оподаткування, зменшеної на суму понесених платником податку витрат на оплату навчання, та ставки податку.

Приклад 3

Відповідно до отриманої від роботодавця довідки річна сума нарахованої зарплати становить 96 000 грн. Сума нарахованого та перерахованого до бюджету ПДФО – 17 280 грн. Сума сплачених коштів за навчання за два семестри 2017 року згідно із квитанціями – 8 800 грн.

Отже, сума доходу без плати за навчання становить:

$$96\ 000\ \text{грн.} - 8\ 800\ \text{грн.} = 87\ 200\ \text{грн.}$$

ПДФО з цього доходу дорівнює:

$$87\ 200\ \text{грн.} \times 18\ \% = 15\ 696\ \text{грн.}$$

Розраховуємо суму ПЗ:

$$17\ 280\ \text{грн.} - 15\ 696\ \text{грн.} = 1\ 584\ \text{грн.}$$

Більш простий спосіб визначення орієнтовної вартості – це множення вартості навчання за один рік на ставку ПДФО (18 %).

Як отримати з бюджету суму ПЗ

Відповідно до п. 179.8 ПК сума ПЗ, що має бути повернута, зараховується на банківський рахунок платника податку, відкритий у будь-якому комерційному банку, або надсилається поштовим переказом на адресу, зазначену в податковій декларації про майновий стан і доходи, протягом 60 календарних днів після надходження такої податкової декларації.

Тому нагадуємо, щоб ви не забули додати до річної податкової декларації про майновий стан і доходи заяву із зазначенням реквізитів банківського рахунка для перерахування коштів у вигляді ПЗ.

Крім того, слід зазначити, що на вимогу контролюючого органу та в межах його повноважень, визначених законодавством, платники податку зобов'язані пред'являти документи і відомості, пов'язані з виникненням доходу або права на

отримання ПЗ, обчисленням і сплатою податку, та підтверджувати необхідними документами достовірність відомостей, зазначених у податковій декларації з цього податку (пп. «в» п. 176.1 ПК).

Отже, для прискорення проведення контролюючим органом розрахунку сум, що підлягають поверненню з бюджету, і забезпечення правильності визначення зазначених сум доцільно подавати

податковому органу копії відповідних підтверджених документів.

Також слід нагадати, що з 01.01.18 р. фізичні особи, які згідно з ПК зобов'язані та/або мають право подати декларацію, у тому числі в разі застосування права на ПЗ, здійснюють свій обов'язок та/або реалізують таке право за новою формою декларації у редакції наказу Мінфіну від 06.06.17 р. № 556. ■

Наталія ІЛЬІНА, консультант із питань бухгалтерського обліку та оподаткування

ЯК ФОРМУЮТЬСЯ ПОКАЗНИКИ ФОРМУЛИ В СЕА

Акценти цієї статті:

- склад показників формули в системі електронного адміністрування ПДВ (далі – СЕА);
- вплив показників формули на ліміт реєстрації.

Показники формули в СЕА

Платник ПДВ має право зареєструвати податкові накладні та розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ПН, РК, ЄРПН) у межах ліміту реєстрації (**ΣНакл**). Ця сума обчислюється за формулою (п. 200¹.3 Податкового кодексу, далі – ПК):

$$\Sigma\text{Накл} = \Sigma\text{НаклОтр} + \Sigma\text{Митн} + \Sigma\text{ПопРах} + \Sigma\text{Овердрафт} - \Sigma\text{НаклВид} - \Sigma\text{Відшкод} - \Sigma\text{Перевищ.}$$

Це основні показники ПДВ-формули. Щоб узяти величину кожного з них, потрібно відправити запит за формою F/J 1301206. Відповідь ви знайдете в отриманому на запит витягу за формою F/J 1401206. Однак крім основних показників витяг містить і додаткові дані, такі як:

- **ΣВЗ** (показник ряд. 7 витягу) – сума від'ємного значення, яка на кінець поточного звітного періоду, зазначеного в декларації за червень (II квартал) 2015 року, включалася до складу податкового кредиту наступного звітного періоду, і сума непогашеного від'ємного значення на кінець звітного періоду червень (II квартал) 2015 року (пп. 4, 5 п. 34 підрозд. 2

розд. XX ПК). Тобто цей показник був сформований і відображений у складі показників формули (збільшив ліміт реєстрації) один раз і з того часу його сума не змінюється;

- **ΣПереплат** (показник ряд. 9 витягу) – сума надміру та/або помилково перерахованих до бюджету грошових зобов'язань станом на 01.07.15 р. Цей показник був сформований згідно з пп. 3 п. 34 підрозд. 2 розд. XX ПК і відображений у складі показників формули (збільшив ліміт реєстрації) один раз і більше не змінювався.

Якщо в платника ПДВ були відсутні вищевказані суми, тоді рядки 7 і 9 витягу за формою F/J 1401206 показників не мають.

Зверніть увагу: усі показники формули обчислюються починаючи з 1 липня 2015 року (п. 200¹.3 ПК).

Вплив показників формули на ліміт реєстрації

Розглянемо особливості формування показників формули в СЕА.